

Hellige moder Maria (Skobtsova) *Næstens sakramente*

”Foretræk intet frem for kærligheden til din næste,
med mindre det fører til foragt for kærligheden til Gud”

Élisabeth Pilenko, ”Lisa”, bliver født den 8. december 1891 i Riga og dør, som moder Maria (Skobtsova), i Ravensbrücks gaskammer den 31. marts 1945. Den 11. februar 2004 meddeler Det Vesteuropæiske Eksarkats Stiftsråd, præsideret af hans eminence Ærkebiskop Gabriel, at Konstantinopels Patriarkats Hellige Synode har indlemmet moder Maria blandt de hellige, sammen med protopresbyter Aleksej Medvedkov, fader Dimitri Klépinine, Iouri Skobtsov og Elie Fondaminsky. Alle personer af russisk oprindelse, som levede og afsluttede deres liv i Vesteuropa i 1930erne og -40erne.

Lisa bliver født ind i en adelig og velstående familie, med jorde og vinmarker omkring byen Anapa ved Sortehavet. Hendes barndom er lykkelig, hun trives ved Sortehavet, især i blæst og tåge. Hun og broderen bliver opdraget både fast og blidt, forældrene ønsker at hærde deres børn, og den nære familie kalder dem ”de små spartanere”. Tidligt vækkes hendes interesse for poesi, og i skolen udmærker hun sig ved evner for alle discipliner bortset fra musik. Om vinteren opholder familien sig i Sankt Petersborg hos moderens søster. Af hende lærer hun de fundamentale principper for lighed og demokrati. Her møder hun Constantin Petrovitch Pobédonostsev, prokurator for den Hellige Synode (kirkeminister) og dermed skydeskive for de revolutionære. Den 12-årige pige fascineres på én gang af den gamle troende mand, der tager hende alvorligt, og, i stigende grad, af revolutionen i anmarch. Hun indser, lige så ung hun er, at hun må vælge mellem Pobédonostsev og revolutionen. Hun opsøger ham og stiller ham Pilatus-spørgsmålet: ”Hvad er sandhed?” Han svarer hende, at sandheden er i kærligheden til næsten, som er tæt på os her og nu. Men at mange lider af den vrangforestilling, at sandheden findes i kærligheden til det fjerne. Hans ord husker hun, men der går mange år, før hun giver sig til at leve efter dem. I første omgang vælger hun livet i den revolutionære lejr. En episode i tilknytning til revolutionen rammer familien. Lisas far, Iouri Pilenko (1857-1906), bliver forfulgt for at have medvirket til at skjule revolutionære studerende på den skole på Jalta, han var rektor for. Hændelsesforløbet nedbryder hans helbred, og han dør kort tid efter. Lisa tolker dødsfaldet som et bevis på, at Gud ikke eksisterer. Efter faderens død tager moderen og børnene tilbage til Sankt Petersborg. Lisas studietid forløber uregelmæssigt. Hun læser Nietzsche og Marx, higer efter handling og opofrelse, opsøger de litterære saloner, for at komme tæt på tidens digtere, især betages hun af Alexander Blok (1880-1921, symbolistisk digter). Hun viser ham sine digtskitser, og lærer hans digte udenad. Men Blok råder hende til at flygte fra ham og den døende slægt, han tilhører. Han ønsker for hende, at hun må kunne elske en almindelig mand, der holder mere af jorden og himmelen end af alle

taler, rimede eller ej, om jorden og himmelen. Hun omfatter ham med en nærmest moderlig kærlighed, ønsker at hjælpe og beskytte ham. Men hun må opgive ham og gifter sig i 1910, til alles overraskelse, med Dimitri Kouzmine-Karavaïev, en ung mand af god familie, som også færdes i det litterære miljø. Lisa begejstres af hans retoriske evner, og hun ser det som sin opgave at ”give ham arbejdsdisciplin og redde ham”. Ægteskabet varer frem til 1913, hvor han emigrerer til Frankrig, konverterer til katolicismen og ordineres til præst. Samme år har Lisa et kortvarigt forhold til en mand, hun møder i sin barndomsby Anapa, og hun føder sit første barn, en pige ved navn Gayana (”jord”).

Alt imens går revolutionen videre mod sin fuldbyrdelse. Lisa har et stykke tid følt sig utilpas over udviklingen. Det forekommer hende, at de revolutionære blot holder smukke taler på en øde ø, elsker menneskeheden frem for det enkelte menneske, og i al hemmelighed er hun i færd med at fjerne sig fra flokken af oprørere og nærme sig Kristus. Hun er tilsluttet det revolutionære socialist parti, som bliver rendt over ende af bolsjevikkerne, der bemægtiger sig magten ved et statskup, den 25. oktober 1917. I 1918 flygter hun fra bolsjevismen til Anapa, hvor hun, som den første kvinde i Rusland, udnævnes til borgmester. Mens borgerkrigen mellem de Røde og de Hvide raser, bliver hun arresteret af de Hvide, mistænkt for at samarbejde med de Røde. Hun forsvarer sig så habilt, at hun undgår dødsstraf og slet og ret benådes. I løbet af retssagen møder hun en kosakofficer ved navn Danilo Skobtsov, som forelsker sig i hende, og som hun gifter sig med få dage efter benådningen.

Efter de Rødes totale sejr i 1920 begynder flugten og eksilet. Lisa genser aldrig Rusland. Danilo Skobtsov arrangerer familiens flugt. Først til Tiflis i Georgien, hvor Lisa føder sit andet barn, en dreng ved navn Iouri (den 27. februar 1921). De Røde tvinger dem ud af Georgien til Konstantinopel og siden til Serbien, hvor Lisa føder sit tredje barn, Anastasia (den 4. december 1922). Da Danilo ikke kan finde arbejde i

Serbien, beslutter han sig for at søge lykken i Paris sammen med familien, der foruden Lisa og ham selv, nu består af tre børn og Lisas mor Sophia Pilenko.

Emigrantlivet i Paris og Frankrig i 1923 er ikke nemt. Danilo bliver taxachauffør, og Lisa har forefaldende, ofte hårdt, arbejde. Men endda er det svært at holde sult og sygdom fra døren. Ægteskabet går dårligt, og de bliver separeret i 1927. Året før, den 7. marts 1926, dør Anastasia af meningitis. Lisa våger ved sin datters sygeleje nat og dag, en grusom prøvelse, men også en åbenbaring eller snarere en Besøgelse fra Gud: ”Ved Nastias hovedgærde følte jeg, at min sjæl, hele mit liv, havde flakket om på krogede stier. Fra nu af længes jeg efter en sand, lige og ryddet vej, ikke fordi jeg tror på livet, men for at retfærdiggøre, forstå og acceptere døden. Undervejs må jeg ikke glemme min egen uværdighed. Ingen ord er stærkere end: *Elsk hinanden*. Blot må vi gå til det yderste og ikke gøre nogen undtagelser. Så bliver alt retfærdiggjort og livet forklaret. Uden dette er alt rædsel og tyngde.” (1) Datterens død bliver begyndelsen til et kald for hende, et mystisk og ufravigeligt kald fra Gud.

I Paris genfinder Lisa sine kristne rødder i den fattige emigrations Ortodokse Kirke, befriet for enhver form for verdslig magt. Hun tilslutter sig ACER (l’Action chrétienne des étudiants russes/ russiske studenters kristne aktion). I 1926 bliver hun rejsende sekretær for organisationen, og hun ser med egne øjne de russiske emigranternes økonomiske, helbredsmæssige, moralske og åndelige elendighed over alt i Frankrig. Hun føler sig forvisset om, at Gud selv har sendt hende ud blandt de elendige, og hun engagerer sig praktisk og personligt i den enkelte. Tilbage i Paris stemmer hun dørklokker og skriver artikler i emigrantpressen for at råbe folk op og få hjælp ud til de nødstedte.

Resultaterne af hendes utrættelige arbejde i ACER forekommer hende dog utilfredsstillende. Hun mener, det skyldes, at hendes offer ikke har været stort nok. Hun udgiver to bind med de helliges liv med titlen ”Åndens Høst”, hvor hun

definerer sin egen vision af det monastiske liv og bekender sig til det totale offer: at tage næstens synd og lidelser på sig. Men vejen til livet som nonne ligger ikke lige for. Hun er, trods separationen i 1927, stadig gift, og hun tænker sig ikke at leve det kontemplative liv bag høje klostermure, beskyttet mod verdens hæslighed og elendighed, et sådant liv passer ikke til den ”apokalyptiske tid”, hun lever i. Både hendes præst og åndelige vejleder Serge Boulgakov (1871 – 1944, tidligere marxist, udvist af Lenin i 1923, lærer på Institut Saint-Serge) og metropolit Euloge (1868 – 1946, metropolit for Det Vesteuropæiske Ærkestift siden januar 1922/ Eksarkat fra 1931), støtter hende i kaldet til at blive nonne. Men Danilo lader sig først overtale til skilsmisse efter metropolittens personlige indgriben. Skilsmissen bliver erklæret den 7. marts 1932, og den monastiske trosbekendelse følger umiddelbart efter i kirken på Saint-Serge. Metropolit Euloge erklærer: ”Jeg kalder dig Maria til minde om den hellige Maria af Egypten. Lige som hun trak sig tilbage til ørkenen efter et stormfuldt liv, så gå du ud, tal og virk i den ørken, der er i menneskers hjerte.” (2) Således bliver Lisa til moder Maria og tager fat på sit liv som nonne i verden.

En ny handlingens tid begynder for moder Maria. Uden at eje en klink beslutter hun sig for at åbne en foyer for enlige kvinder. Metropolitten støtter hende med 5000 francs, og gaverne strømmer ind. Den fysisk stærke kvinde er på benene fra tidlig morgen for at hente madvarer i Paris’ Haller. Hun indretter et lille kapel, som hun maler ikoner til. Den celebrerende præst er fader Lev Gillet (1893 – 1980, i dag kendt for sine bøger, signeret ”En munk fra Østkirken”). De to havde mødt hinanden i ACER i juni 1929. Det første hus, Villa de Saxe i VIIe arrondissement, bliver snart for lille, og i 1934 finder moder Maria et rummeligt og praktisk hus, med plads til ca.100, i rue de Lourmel 77, beliggende i XVe arrondissement, hvor mange russiske emigranter holder til. Huset er i ekstrem dårlig stand. Hun må så at sige skabe det fra bunden med sine egne hænder. Hun tager sig af alt det praktiske, fremstiller ikonerne til kapellet, der er indviet til Gudsmoders Beskyttelse. Snart fyldes huset af alle hån-

outsidere: hjemløse, arbejdsløse, prostituerede, psykisk syge, unge og gamle, enlige eller familier. De får mad, tag over hovedet og klæder. Hun modtager alle med kærlighed og medfølelse, imødekommer enhver nød og lukker øjnene for alle svagheder. Hendes engagement er totalt, nærmest grænseløst, hun kan arbejde i dagevis uden mad og søvn. Med metropolittens velsignelse skaber moder Maria, i 1935, en ny bevægelse, Ortodoks Aktion, som bliver det sociale, åndelige og kulturelle center, hun har drømt om, og som mange, i det russiske emigrantmiljø, støtter op om: Fader Serge Boulgakov, filosofen Nicolas Berdiaev (1874 – 1948), professorerne Constantin Motchoulski (1892 – 1948) og Elie Fondaminsky (1880 – 1942, jøde, tæt samarbejde med moder Maria i OA, kristent døbt kort tid før sin død som martyr i Auschwitz) og Féodor Pianov (1889 – 1969, moder Marias utrættelige fundraiser og højre hånd) samt fader Lev (indtil 1938, hvor han bosætter sig England), moderen Sophia (1862 – 1962, der står ved sin datters side til det sidste), datteren Gayana (1913 – 1936) og sønnen Iouri.

Ikke alle bifalder livet, som det udfolder sig i Lourmel. Mange forarges over moder Marias snavsede og slidte dragt, hendes udtrådte sko og rygterne om, at hun stadig ryger, skriver vers og fører nattesamtaler. To nonner, moder Eudoxia og moder Blandine, der er kommet for at hjælpe hende, opfordrer til et liv i kontemplation, centreret om liturgien. Men forgæves. Moder Maria svarer dem uanfægtet: ”På dommens dag bliver jeg ikke spurgt om min asketiske praksis eller antallet af knæbøjninger foran det hellige alter. Jeg bliver spurgt, om jeg gav de sultne brød, de nøgne klæder, besøgte de fængslede. Det er det, jeg skal svare på.” (3) De to nonner forlader centret for at grundlægge et nyt fællesskab, der skulle blive oprindelsen til det nuværende kloster i Bussy-en-Othe, ”Gudsmoders Beskyttelse”. Moder Maria kommer heller ikke rigtig på bølgelængde med de først tilknyttede præster. Men den 10. oktober 1939, ankommer fader Dimitri Klépinine (1904 – 1944) sammen med sin kone og datter til Lourmel. Han er som sendt af Forsynet: ung, rolig, beskeden, og en

sand Kristi stridsmand, i stand til at klare det vanskelige sogn, og dertil i umiddelbar forståelse med moder Maria. Kort efter følger tyskernes invasion og krigens tid med arrestationer og jødeforfølgelser. Ortodoks Aktion bliver tilflugtssted og redningsplanke for mange jøder, russere som ikke russere. Moder Maria forklarer: ”Kristus har givet mig ansvar for de mest forfulgte. Det er i dag jøderne. Altså kommer de først. Og desuden, hvad var Kristus selv af fødsel?” (4). Fader Dimitri udsteder dåbsattester, nogle falske, andre ægte, idet flere ønsker en rigtig dåb efter den forudgående samtale med præsten. Moder Maria finder skjulesteder og arrangerer flugt for de forfulgte. Men i februar 1943 er det slut, de bliver stukket til Gestapo af en russisk kvinde. Først bliver Iouri arresteret med en ansøgning til fader Dimitri om en dåbsattest i lommen. Fader Dimitri melder sig til Gestapo efter at have fejret sin sidste liturgi i kapellet. Få dage efter arresteres moder Maria sammen med flere andre af Lourmels støtter. Mændene opholder sig frem til december 43 i Compiègne lejren, 70 km nord for Paris. Selv her lykkes det fader Dimitri at fejre den guddommelige liturgi. Iouri skriver til sin mormor: ”Vi lever alle (...) i broderskab og gensidig kærlighed. Vi siger du til hinanden, og han forbereder mig til præsteembedet.” (5) Og Féodor Pianov bevidner senere: ”Jeg vover at bekræfte, at Gud kan tale gennem et menneske. Jeg lærte ved kontakten med fader Dimitri, hvilken umådelig moralsk og åndelig støtte et menneske kan bibringe et andet.” (6) fader Dimitri dør af udmattelse efter hårdt underjordisk arbejde i Dora, en annekselejr til Buchenwald, den 9. februar 1944, og Iouri bukker under for sygdom i samme måned, uvist hvor.

Moder Maria ankommer til Ravensbrück i den 23. april 1943. Afføres sin nonnedragt, kronrages, tatoveres med nr.19263, F (Frankrig) og en violet trekant (troende). Flere udsagn fra overlevende bekræfter hendes helt usædvanlige evne til at bevare sin menneskelige værdighed trods ufattelige ydmygelser og til at indgyde enhver mod og styrke til at udholde de umenneskelige lidelser i lejren. Hun vakte Jesusbønnen til live i deres hjerter ved at bede med dem. Hun talte med dem om den russiske

revolution, sine politiske, sociale og, ikke mindst, religiøse erfaringer. Læste og tolkede skriftsteder fra en *kristen manual*, som det var lykkedes én at skjule for vagterne. Broderede ikoner med stjalne garner fra strikkeværkstedet, den sidste fremstillende Gudsmoder med den Korsfæstede Kristus i sine arme. Selv den ildevarslende røg fra krematoriets skorsten formåede hun at forvandle til håb: ”Denne røg er kun mørk og truende i begyndelsen, efterhånden som den stiger op, forvandles den til en let sky, som forsvinder i det uendelige rum, lige som vore sjæle, der løsriver sig fra denne syndige jord, og som, efter en let flugt, suges ind af evigheden til et nyt og lykkeligt liv.” (6) Ingen prøvelser, hverken fysiske eller psykiske, fjernede hende fra Gud. Til det sidste, berettes det, levede hun som på to planer: med de andre og, ligesom over dem, i uophørlig bøn, i samtale med Gud. Efter næsten to år i lejren, den 31. marts, Påskelørdag, 1945, bliver hun, formodentlig i en anden kvindes sted, gasset i Ravensbrück. Én måned og ni dage før våbenstilstanden. Vi mindes hende i Kirken den 31. marts og den 20. juli, på den hellige Elias dag, sammen med de hellige martyrer fader Dimitri, Iouri Skobtsov og Elie Fondaminsky.

Hellige moder Maria bed til Gud for os!

1. H. Arjakovsky-Klépinine ”Mère Marie Skobtsov *Le sacrement du frère*”. (Cerf, 2001) p.31
 2. Ibid. p.39; 3. Ibid. p.48;
 4. Dominique Desanti “La sainte et l’incroyante”, (Bayard, 2007) p.189
 5. & 6 H. Arjakovsky-Klépinine “Mère Marie Skobtsov...” (Cerf, 2001) p.57
- H. A.-Klépinine “Mère Marie Skobtsov, *Le sacrement du frère*” indeholder, ud over det biografiske afsnit (p.15- 69), også nogle af moder Marias egne tekster og digte (p.73 – 305)**
Læs også: Sergei Hackel ”Pearl of Great Price” (St. Vladimir’s Press, 1981, første udg. 1965)

af Inger Birgitte Bjerg